

Sygn. akt VI ACa 741/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 października 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA Ryszard Sarnowicz

Sędzia SA Małgorzata Borkowska

Sędzia SA Teresa Mróz (spr.)

Protokolant: Olga Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 10 października 2018 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Z. A.

przeciwko Bank (...) Spółce Akcyjnej w G.

o ustalenie nieważności umowy

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie

z dnia 17 lutego 2017 r., sygn. akt III C 1470/13

I oddala apelację;

II nie obciąża Z. A. obowiązkiem zwrotu na rzecz Banku (...) Spółki Akcyjnej w G. kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI A Ca 741/17

UZASADNIENIE

Powódka Z. A. w pozwie skierowanym przeciwko Bankowi (...) S.A. wniosła o stwierdzenie nieważności umowy kredytu nr (...) zawartej 23 kwietnia 2008 r. oraz o zasądzenie od pozwanego kosztów procesu. W uzasadnieniu pozwu powódka wskazywała na zawarcie umowy pod wpływem błędu co do ryzyka, z jakim związane było uzyskanie kredytu. Podniosła, że umowa nie zawiera istotnych elementów, co do których bank zobowiązany jest informować konsumenta, czym wprowadził ją w błąd, co do skutków złożonego oświadczenia woli, w szczególności nie poinformował o tzw. spreadzie i możliwości spłaty kredytu bezpośrednio w walucie, w jakiej był pobierany ani przy zawieraniu umowy, ani w późniejszym okresie. Twierdziła też, że nie zaproponowano jej możliwości ubezpieczenia kredytu na wypadek śmierci, choroby, inwalidztwa, a to spowodowało, pozbawienie prawa powódki do ubiegania się o odszkodowanie w 2009 r., gdy chorowała onkologicznie oraz, że nie otrzymała oferty uzyskania kredytu w walucie polskiej. Poza tym, nie została poinformowana o ryzyku walutowym i kosztach związanych z zawarciem umowy.

W piśmie procesowym z dnia 3 października 2016 r. pełnomocnik powódki zmodyfikował stanowisko przedstawione na rozprawie w dniu 16 września 2016 r. w ten sposób, że podtrzymał żądanie stwierdzenia nieważności umowy

kredytu, wskazując na sprzeczność umowy z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. ustawy Prawo Bankowe i z ogólnymi zasadami prawa cywilnego, a ewentualnie sprzeczność wskazanych postanowień umownych mówiących o przeliczeniach walutowych przy wypłacie kredytu (§ 7 ust. 2 zd. 4, § 10 ust. 8, § 17), ewentualnie wniósł o stwierdzenie nieważności umowy z uwagi na skuteczne uchylenie się przez powódkę od skutków prawnych oświadczenia woli z uwagi na działanie pod wpływem błędu.

Uzasadniając powyższe stanowisko powódka wskazała, że jej interes prawny w ustaleniu nieważności umowy jest zdeterminowany rozliczeniem z pozwanym oraz wpływa na ważność ustanowionej hipoteki. Powódka nie kwestionując, że otrzymała kwotę wskazaną w umowie podniosła, że w przypadku stwierdzenia nieważności umowy, rozliczenia pomiędzy stronami będą kształtowały się nie w oparciu o jej postanowienia, ale w oparciu o przepisy o świadczeniach nienależnych i potrąceniu, co ma kluczowe znaczenie dla charakteru, kwot, jak i terminów wzajemnych rozliczeń. W przypadku stwierdzenia nieważności umowy, podstawę prawną straci bankowy tytuł egzekucyjny wystawiony przez pozwanego, co ma znaczenie dla ochrony praw powódki w kontekście wszczętej przeciwko niej egzekucji.

Pozwany wnosił o odrzucenie pozwu, a w braku podstaw do odrzucenia wnosił o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie zwrotu kosztów procesu. Wskazał na brak interesu prawnego powódki w wytoczeniu powództwa o stwierdzenie nieważności umowy wobec możliwości dochodzenia w toczącym się postępowaniu pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności, zaś ewentualny wyrok stwierdzający nieważność nie miałby bezpośredniego wpływu na przebieg egzekucji bez zakwestionowania tytułu.

Sąd Okręgowy nie znajdując podstaw do odrzucenia pozwu (postanowienie z dnia 26 listopada 2015 r.) wyrokiem z dnia 17 lutego 2017 r. oddalił powództwo i odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 2 kwietnia 2008 r. Z. A. złożyła do (...) Bank S.A. w G. wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego celem refinansowania kredytu mieszkaniowego w kwocie 145.000 zł. Wnioskowała o udzielenie kredytu w kwocie 180.000 zł w walucie PLN, indeksowanym CHF na okres 252 miesięcy.

Powódka w dniu 2 kwietnia 2008 r. wskazała, że posiada zobowiązania w łącznej kwocie 170.729 zł. W piśmie tym Z. A. potwierdziła, że została jej przedstawiona oferta kredytu hipotecznego (...) w złotych polskich oraz, że wybrała kredyt w walucie obcej będąc poinformowana o ryzyku związanym z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej i ryzyku stopy procentowej w przypadku kredytów o zmiennej stopie procentowej.

W dniu 23 kwietnia 2008 r. Z. A. zawarła z (...) Bankiem S.A. w G. umowę kredytu nr (...) (umowa podpisana została w dniu 24 kwietnia 2008 r.). Powódka otrzymała kredyt w kwocie 181.523,99 zł indeksowany kursem CHF. Zgodnie z wówczas obowiązującymi przepisami prawa, w tym przypadku nie miała zastosowania ustawa z 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim, ponieważ kredyt przekraczał kwotę 80.000 zł.

Kredyt ten, zgodnie z § 1 pkt 2 umowy, był przeznaczony na spłatę zobowiązań Z. A. z tytułu kredytu hipotecznego, bankowego i gotówkowego w (...) Bank S.A. oraz kredytów gotówkowych w bankach: (...) S.A. (...) Bank S.A. oraz na cele konsumpcyjne. Spłata tego kredytu z odsetkami miała nastąpić w 264 równych miesięcznych ratach, na zasadach określonych w § 10 umowy (§ 1 pkt 5). W § 6 pkt 1, strony określiły, że całkowity koszt kredytu na dzień sporządzenia umowy wnosi kwotę 108.429,65 zł (z zastrzeżeniem, że podana kwota nie uwzględnia ryzyka kursowego).

W § 11 pkt 3, 6 i 7 umowy znajdują się oświadczenia kredytobiorcy, że postanowienia umowne zostały z nim uzgodnione indywidualnie, znane jest jemu ryzyko występujące przy kredytach indeksowanych kursem waluty obcej wynikającej ze zmiany kursu waluty obcej, do której jest indeksowany oraz ryzyko wynikające ze zmiany stopy procentowej kredytu.

W § 12 umowy strony ustanowiły zabezpieczenia spłaty kredytu. Powódka zobowiązała się, że zostanie ustanowiona na rzecz banku cesja wierzytelności z tytułu umowy ubezpieczenia nieruchomości oraz hipoteka kaucyjna do kwoty stanowiącej 170 % kwoty kredytu na nieruchomości wskazanej w § 3 umowy, a więc na nieruchomości lokalowej

położonej w N. przy ul. (...), wpisana do księgi wieczystej prowadzonej dla tej nieruchomości przez Sąd Rejonowy w Nowym Dworze Mazowieckim KW nr (...).

W piśmie z dnia 24 kwietnia 2008 r. Z. A. oświadczyła, że przed zawarciem umowy kredytu nr (...) otrzymała tabelę opłat i prowizji, z której klauzule zostaną przeniesione do umowy.

Sąd Okręgowy ustalił, że w wyniku połączenia w trybie art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h. Bank (...) S.A. z siedzibą w G. jest następcą (...) Bank S.A.

Jak ustalił Sąd Okręgowy w połowie 2011 r. Z. A. zaprzestała spłaty kredytu w pełnej wysokości, później od lutego do października 2012 r. spłacała po 1.000 zł, a następnie zupełnie przestała spłacać raty kredytu i do dnia wyrokowania takich rat nie uiszcza.

Pismem z dnia 15 września 2011 r. Bank (...) S.A., w związku z naruszeniem warunków umowy kredytu nr (...) z dnia 23 kwietnia 2008 r. wypowiedział Z. A. warunki spłaty tego kredytu, wzywając do zapłaty w terminie 30 dni (termin wypowiedzenia) kwoty 80.824,17 CHF. Pismo to zostało zwrócone nadawcy z adnotacją „niepodjęte w terminie”.

Powódka otrzymała także pismo z dnia 8 sierpnia 2012 r. Bank (...) S.A. w związku z nieregularną spłatą kredytu nr (...), a więc kredytu o innym numerze niż kredyt opisany w umowie z dnia 23 sierpnia 2008 r. zawartej przez Z. A., wezwał do przedstawienia informacji uprzedzając o możliwości wypowiedzenia tej umowy. Sąd pierwszej instancji uznał, że pismo to wobec powołania się na umowę o innym numerze (bez określenia równocześnie daty zawarcia umowy) nie dotyczy umowy nr (...) z dnia 23 kwietnia 2008 r.

W dniu 11 stycznia 2012 r. Bank (...) S.A. wystawił bankowy tytuł egzekucyjny z tytułu kredytu nr (...) w wysokości 307.661,97 zł, któremu Sąd Rejonowy w Nowym Dworze Mazowieckim postanowieniem z dnia 14 lutego 2012 r. w sprawie pod sygn. akt I Co 192/12 nadał sądową klauzulę wykonalności.

W listopadzie 2012 r. zostało wszczęte przeciwko Z. A. postępowanie egzekucyjne – z nieruchomości położonej w N. przy ul. (...) oraz zajęte zostało wynagrodzenie za pracę i wierzytelności powódki na podstawie tego tytułu egzekucyjnego.

Pismem z dnia 19 września 2013 r. Bank (...) S.A. zawiadomił Z. A., że złożył do Sądu Rejonowego w Nowym Dworze Mazowieckim wniosek o przejęcie na własność po II-giej bezskutecznej licytacji nieruchomości położonej w N. przy Al. (...), dla której jest prowadzona Kw o nr (...).

Z. A. w piśmie z dnia 3 października 2013 r. skierowanym do Banku (...) S.A. zawarła oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu wskazując, że zawierając umowę z dnia 23 kwietnia 2008 r. nr (...) nie została poinformowana przez pracownika banku o skutkach zaciągnięcia kredytu w CHF ani o możliwości ubezpieczenia kredytu na wypadek śmierci, inwalidztwa, utraty pracy ani też o stopniu ryzyka wynikającego z zaciągnięcia tzw. kredytu walutowego. Zdaniem Z. A. została ona wprowadzona w błąd przez podstęp.

W dniu 31 lipca 2014 r. Z. A. wniosła pozew o pozbawienie wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego z dnia 11 stycznia 2012 r. wystawionego przez Bank (...) S.A. z siedzibą w G. zaopatrzonego w sądową klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Rejonowego w Nowym Dworze Mazowieckim z dnia 14 lutego 2014 r., I Co 192/12. Sprawa ta została przekazana Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie i zarejestrowano ją pod sygn. akt III C 1492/14. Postępowanie w tej sprawie zostało zawieszona na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. do czasu zakończenia postępowania w niniejszej sprawie.

W toku procesu w niniejszej sprawie Z. A. w piśmie z dnia 18 lipca 2016 r. złożyła kolejne oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli w postaci zawarcia umowy kredytu nr (...) z dnia 23 kwietnia 2008 r. powołując się na błąd odnośnie całkowitego kosztu kredytu. Sąd Okręgowy wskazał, że oświadczenie to zostało złożone po terminie zawitym, określonym w art. 88 § 2 k.c.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że powództwo podlega oddaleniu przede wszystkim ze względu na brak interesu prawnego.

Sąd Okręgowy zaakcentował, że nawet, gdy wykazane zostało w sprawie istnienie obiektywnej niepewności stanu prawnego lub prawa, to interes prawny nie występuje, gdy możliwe jest wniesienie powództwa o zasądzenie świadczenia, a zatem w sytuacji, w której powód może wystąpić z powództwem dalej idącym i na innej drodze osiągnąć w pełni ochronę swoich praw. Sąd wskazał na orzecznictwo (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2005 r., V CK 704/04, wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 kwietnia 2013 r., I ACa 257/13), zgodnie z którym w sytuacji, gdy powód może żądać świadczenia lub uzgodnienia treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece nie ma interesu prawnego w żądaniu ustalenia stosunku prawnego lub prawa.

Sąd Okręgowy podkreślił też, że w wyroku z dnia 2 lutego 2015 r. (V CSK 640/14) Sąd Najwyższy wskazał powołując się na szereg orzeczeń w tym przedmiocie, że powód zachowuje interes prawny do wytoczenia powództwa o ustalenie stosunku prawnego, mimo przysługującego mu powództwa o świadczenie lub mimo wytoczenia przeciwko niemu takiego powództwa przez stronę przeciwną na podstawie spornego stosunku prawnego, jeżeli z tego stosunku wynikają jeszcze inne lub dalej idące skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o świadczenie nie jest możliwe lub nie jest jeszcze aktualne. W takim wypadku tylko powództwo o ustalenie tego stosunku prawnego może w sposób definitywny rozstrzygnąć niepewną sytuację prawną powoda i zapobiec także na przyszłość możliwym sporom, a tym samym w sposób pełny zaspokoić jego interes prawny. Sąd Okręgowy podzielając ten pogląd prawny oraz stanowisko Sądu Najwyższego powołane w uzasadnieniu powyższego wyroku, doszedł do przekonania, że wyrok wydany w niniejszej sprawie ani nie zaspokoi interesu prawnego powódki w pełni, ani też nie zapobiegnie sporom w przyszłości, a nadto nie rozstrzygnie w sposób definitywny o sytuacji powódki. Powódce przysługuje bowiem dalej idące powództwo o świadczenie, które w pełni zabezpieczy przysługujące jej prawa.

Sąd zaznaczył, że powódka w piśmie procesowym z dnia 3 października 2016 r. domagając się stwierdzenia nieważności umowy wyjaśniła, że jej interes prawny polega na tym, że wyrok ustalający nieważność umowy będzie determinował rozliczenia z pozwanym wskazując, że po uzyskaniu orzeczenia w tej sprawie, jej rozliczenia będą kształtować się nie na podstawie postanowień umowy ale w oparciu o przepisy o świadczeniu nienależnym, o potrąceniu, wskazywał, czy ustanowienie hipoteki było ważne, a nadto będzie podstawą prawną prowadzącą do utraty wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego,

Zdaniem Sądu Okręgowego powódka niezasadnie w uzasadnieniu swojego stanowiska powołuje się na orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1987 r. (III CRN 57/87), jakie zapadło w sprawie o ustalenie, w którym powód domagał się ustalenia, że nie ma obowiązku uiszczenia czynszu najmu, bowiem analiza treści uzasadnienia tego orzeczenia w istocie rzeczy potwierdza tezę o braku interesu powódki do wytoczenia powództwa w niniejszej sprawie bowiem brak jest interesu prawnego w sytuacji, gdy powódka może realizować swoje prawa w innych procesach.

Lektura pisma procesowego powódki z dnia 3 października 2016 r. wskazuje, że po uzyskaniu wyroku w niniejszej sprawie zamierza złożyć go jako dowód w sprawie, która się toczy z jej powództwa o pozbawienie wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego (III C 1492/14, k.469), w którym domaga się pozbawienia tego tytułu w całości, a więc wszystkich roszczeń z nich wynikających, podważa zasadność wypowiedzenia umowy kredytu, powołując się na wadę oświadczenia woli w postaci błędu i w tym zakresie wskazuje na oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli.

Sąd Okręgowy podkreślił, że lektura dwóch pism pochodzących od pozwanego dowodzi, że dotyczą one dwóch różnych umów. W treści pisma z dnia 15 września 2011 r. stanowiącego wypowiedzenie umowy kredytu dotyczy umowy kredytu nr (...) z dnia 23 kwietnia 2008 r. Natomiast pismo z dnia 8 sierpnia 2012 r. dotyczy nieregularnej spłaty kredytu nr (...), a więc kredytu o innym numerze niż kredyt opisany w umowie z dnia 23 sierpnia 2008 r. Sąd podkreślił, że rozbieżność ta, jak wynika z akt III C 1492/14 nie była analizowana w toku rozpoznania wniosku powódki o udzielenie zabezpieczenia w sprawie III C 1492/14 (VI ACz 1850/15), a jest to istotna okoliczność wskazująca, że skuteczne było

wypowiedzenie umowy kredytu pismem z dnia 15 września 2011 r. skoro pismo to prawidłowo powołuje w swej treści zarówno datę umowy (23 sierpnia 2008 r.), numer umowy kredytu ((...)) oraz koresponduje z treścią twierdzeń powódki złożonych w toku przesłuchania, że od połowy 2011 r. zaprzestała spłaty kredytu.

Zdaniem Sądu Okręgowego, fakt wszczęcia i prowadzenia postępowania egzekucyjnego w oparciu o bankowy tytuł egzekucyjny z dnia 11 stycznia 2012 r., któremu została nadana sądowa klauzula wykonalności postanowieniem Sądu Rejonowego w Nowym Dworze Mazowieckim z dnia 14 lutego 2012 r., I Co 192/12 dowodzi, że zgodnie z art. 61 k.c. powódka najpóźniej z chwilą powzięcia wiadomości o wszczęciu postępowania egzekucyjnego miała wystarczającą realną możliwość zapoznania się z treścią zarówno bankowego tytułu egzekucyjnego, który był podstawą do wszczęcia egzekucji ale także miała możliwość zapoznania się z treścią oświadczenia o wypowiedzeniu umowy kredytu zawartej w piśmie z dnia 15 września 2011 r.

Sąd wskazał, że gdyby uznać, że koperta przedstawiona przez pozwanego zawierająca przesyłkę nadaną w dniu 19 września 2011 r. (tj. 4 dni po zredagowaniu pisma o wypowiedzeniu umowy z dnia 15 września 2011 r. nie dotarła w 2011 r. do powódki lub nie została przez nią odebrana, to z pewnością miała realną możliwość zapoznania się z jego treścią z chwilą dowiedzenia się o postępowaniu egzekucyjnym, co miało miejsce w dniu 23 listopada 2012 r., jak powódka wskazuje w uzasadnieniu pozwu o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w sprawie III C 1492/14.

Sąd zwrócił uwagę, że powódka w piśmie załączonym do pozwu wskazuje, że w dniu 4 października 2013 r. przesłała swoje oświadczenie z dnia 3 października 2013 r. o uchyleniu się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli pod wpływem błędu oraz, że w 2013 r. powzięła informacje w zakresie klauzul abuzywnych, natomiast w piśmie z dnia 29 stycznia 2015 r. wprost wskazuje, że o błędzie dowiedziała się w listopadzie 2012 r., po wszczęciu postępowania egzekucyjnego. W tej sytuacji Sąd uznał, że z końcem listopada 2013 r. uprawnienie powódki do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli, zgodnie z art. 88 § 2 k.c. wygasło. Wobec tego kolejne oświadczenie powódki o uchyleniu się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli wyrażone w piśmie z dnia 18 lipca 2016 r. zostało złożone po terminie określonym w art. 88 § 2 k.c. i nie może wywołać skutków. Treść oświadczenia zawartego w piśmie z dnia 3 października 2013 r. oraz treść § 11 pkt 3,6,7 umowy kredytu z dnia 23 kwietnia 2008 r. (podpisanej w dniu 24 kwietnia 2008 r.) oraz treść pism powódki z dnia 2 kwietnia 2008 r. i z dnia 24 kwietnia 2008 r. dowodzą, że powódka nie wykazała działania pod wpływem błędu w rozumieniu art. 84 § 1 k.c. Powódka podnosi w tym oświadczeniu argumenty, co do przewidywalności skutków zaciągnięcia kredytu, a nie treści czynności prawnej. Przestała spłacać kredyt nie dlatego, że uważała, że istniała wada oświadczenia woli ale dlatego, że znalazła się w trudnej sytuacji życiowej i zdrowotnej, na co wskazuje w swoim piśmie z dnia 29 stycznia 2015 r. Okoliczności te, zdaniem Sądu Okręgowego również dowodzą braku interesu prawnego w domaganiu się stwierdzenia nieważności umowy w niniejszej sprawie. Nie są to okoliczności, które wskazywałyby na istnienie szerszego interesu prawnego w niniejszej sprawie niż w sprawie o pozbawienie wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego, która nadal się toczy.

W kontekście twierdzeń powódki, że ustalenie, czy powódkę wiąże umowa z pozwanym determinuje kwestię rozliczeń w oparciu o przepisy o nienależnym świadczeniu oraz o potrąceniu, Sąd podkreślił, że powódka nie zgłosiła w niniejszej sprawie żądania ewentualnego o świadczenie lub ukształtowanie prawa. Wydany więc w niniejszej sprawie wyrok nie zastąpi powództwa o świadczenie, w którym będzie konieczność ustalenia wysokości poszczególnych rat, jakie według określonego sposobu przeliczeń zapłaciła.

Sąd Okręgowy powołał się na pogląd Sądu Najwyższego zawarty w wyroku z dnia 19 marca 2015 r. (IV CSK 362/14), że nawet jeśli ten sposób przeliczeń był niejasny według treści zaskarżonych postanowień umownych, to z chwilą spłaty został skonkretyzowany, a tym samym został usunięty stan niepewności, który mógłby usprawiedliwiać interes prawny powódki. Kwestia zaś zastosowania odpowiednich przeliczników przy spłacie kredytu powinna być objęta żądaniem pozwu o świadczenie. Wyrok stwierdzający nieważność umowy (w całości lub w części) nie będzie kreował zasad rozliczania.

Sąd podkreślił, że wprawdzie z treści § 10 pkt 14 umowy wynika, że na wniosek kredytobiorcy, bank może dokonać zmiany waluty, do której jest indeksowany kredyt ale brak jest, określonych w umowie zasad, według których mogłaby

nastąpić taka zmiana. Zatem żądanie powódki ustalenia, że umowa jest nieważna nie będzie zapobiegało kolejnemu procesowi pomiędzy stronami na tym tle w przyszłości lecz taki proces wygeneruje. Zdaniem Sądu, wnosząc pozew o świadczenie, powódka będzie mogła wywodzić dalej idące skutki prawne zarówno, co do kwoty spłaconej (w okresie od 2008 r. do 2011 r. i później w niepełnej wysokości w 2012 r.), jak i co do kwoty niespłaconej.

Odnosnie do niespłaconej kwoty kredytu, Sąd podkreślił, że przepis art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. ustawa prawo bankowe, z dniem 26 sierpnia 2011 r. (a więc po zawarciu przez powódkę umowy z dnia 23.04.2008 r.) uległ zmianie, wskutek zmiany ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy prawo bankowe i zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 165, poz. 984). Na skutek tej zmiany został dodany w ust. 2 pkt 4a), który stanowi:

- „w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu” oraz został dodany ust. 3 o treści:

- „w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, kredytobiorca może dokonywać spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonać przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie. W tym przypadku w umowie o kredyt określa się także zasady otwarcia i prowadzenia rachunku służącego do gromadzenia środków przeznaczonych na spłatę kredytu oraz zasady dokonywania spłaty za pośrednictwem tego rachunku”.

Sąd zwrócił uwagę, że według art. 4 ustawy nowelizującej, w przypadku kredytów lub pożyczek pieniężnych zaciągniętych przez kredytobiorcę lub pożyczkobiorcę przed dniem wejścia w życie tej ustawy, ma zastosowanie art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b ustawy, o której mowa w art. 1, w stosunku do tych kredytów lub pożyczek pieniężnych, które nie zostały całkowicie spłacone - do tej części kredytu lub pożyczki, która pozostała do spłacenia. W tym zakresie bank dokonuje bezpłatnie stosownej zmiany umowy kredytowej lub umowy pożyczki. W sytuacji niewywiązania się przez bank z ustawowego obowiązku nałożonego na niego art. 4 zd. 2 ustawy z 29.07.2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, po stronie kredytobiorcy pojawia się żądanie w postaci świadczenia niepieniężnego o zobowiązanie kredytodawcy do zawarcia umowy.

Regulacja ta, zdaniem Sądu Okręgowego dowodzi, że ustawodawca dał możliwość kredytobiorcy ubiegania się – w odniesieniu do tej części kredytu, który pozostał do spłacenia – o skonkretyzowanie zasad określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego wyliczana została kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę spłaty kredytu. Ustalenie zasad spłaty kredytu w części niespłaconej w sposób pośredni może wywrzeć skutki w odniesieniu do spłaconego kredytu. Interes prawny kredytobiorcy w takich okolicznościach faktycznych może być w całości zaspokojony w drodze powództwa o świadczenie.

Sąd podniósł, że materiał dowodowy wskazuje, że powódka przed wszczęciem procesu w niniejszej sprawie nie skorzystała z możliwości powstałej po dniu 26 sierpnia 2011 r., na skutek zmiany przepisu art. 69 ustawy prawo bankowe po wejściu w życie przepisów w życie art. 4 i 5 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw.

W niniejszym procesie domaga się stwierdzenia nieważności umowy właśnie mając na uwadze zapisy z § 7, § 10 ust. 1 i 8 oraz § 17 umowy kredytu, określające zasady rozliczenia transakcji spłat i wpłat w oparciu o tabelę kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielonych przez (...) Bank S.A. W ocenie Sądu Okręgowego, stan taki oznacza, że już chociażby z tej przyczyny brak jest podstawy do uznania za zasadne żądanie powódki stwierdzenia nieważności umowy kredytu z dnia 23 kwietnia 2008 r., skoro przysługuje jej dalej idące powództwo o ukształtowanie prawa (bezpłatnej ze strony banku stosownej zmiany umowy kredytowej lub umowy pożyczki).

W konkluzji Sąd Okręgowy wskazał, że skoro powódka twierdzi, że umowa kredytu nie została skutecznie wypowiedziana i nie skorzystała z powyższego rozwiązania prawnego, to oznacza, że powódka nie wykazała istnienia

po jej stronie interesu prawnego, co prowadzi do oddalenia powództwa. Ustawodawca w powołanym art. 69 prawo bankowe dał możliwość kredytobiorcy, który zawarł jak powódka umowę przed wejściem w życie tego przepisu, prawo ubiegania się - w odniesieniu do tej części kredytu, który pozostał do spłacenia - o skonkretyzowanie zasad określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego wyliczana została kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę spłaty kredytu.

W ocenie Sądu Okręgowego, gdyby okazało się, że umowa kredytu z dnia 23 kwietnia 2008 r. została skutecznie wypowiedziana, to także powództwo podlega oddaleniu ze względu na brak interesu prawnego.

Sąd zwrócił uwagę, że wyrok wydany w sprawie o stwierdzenie nieważności umowy nie zakończy definitywnie sporu pomiędzy stronami w zakresie spłaconej kwoty kredytu, gdyż będzie konieczne wszczęcie procesu o świadczenie, a w zakresie spłaconych dotychczas rat, co wynika z powołanego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2015 r. (IV CSK 362/14), z chwilą ich spłaty został skonkretyzowany, a tym samym został usunięty stan niepewności, który mógłby usprawiedliwiać interes prawny powódki. W zakresie zaś niespłaconej kwoty kredytu, wyrok ustalający wyłącznie nieważność umowy nie określi zakresu świadczeń stron umowy z dnia 23 kwietnia 2008 r., nie będzie kreował zasad rozliczania, przyjęcia odpowiednich przeliczników przy spłacie kredytu.

Sąd przywołał, aprobowany przez siebie pogląd Sądu Najwyższego w wyrażony w uchwale 7 sędziów, mającej moc zasady prawnej, z dnia 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09, że ustawodawca wyraził wolę, aby wszelkie ewentualne niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze z rzeczywistym stanem prawnym, usuwane były w drodze powództwa o usunięcie niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości (art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.)). Droga tego powództwa jest wyłącznym sposobem doprowadzenia do zgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze z rzeczywistym stanem prawnym.

W wyroku z dnia 10 kwietnia 2004 r. (IV CKN 168/00) Sąd Najwyższy uznał, że dopuszczalne jest orzekanie o nieważności umowy w trybie powództwa o uzgodnienie stanu prawnego wynikającego z księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Pogląd taki jest ugruntowany i prezentowany także w nowszych orzeczeniach np. wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2016 r. (V CSK 23/16), w którym Sąd Najwyższy dopuszcza w takim procesie orzekanie o nieważności uchwały w sprawie o uzgodnienie stanu prawnego wynikającego z księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Jednakże niezgodność wpisu w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nie może być usunięta w postępowaniu wieczystoksięgowym o dokonanie wpisu, lecz w postępowaniu wszczętym powództwem o usunięcie niezgodności między treścią księgi wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece (vide, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 109/01).

O kosztach Sąd rozstrzygnął na podstawie art. 102 k.p.c. mając na uwadze charakter sprawy i roszczenia dochodzonego pozwem oraz sytuację materialną i zdrowotną powódki, która zdaniem Sądu uzasadnia zastosowanie zasady słuszności w tej sprawie przy orzeczeniu o kosztach procesu.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiodła powódka. Zaskarżając wyrok w całości zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 189 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że powódka nie ma interesu prawnego w żądaniu uznania umowy kredytu zawartej z pozwanym za nieważną, a także błędy w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia w postaci uznania, że powódka zawierając umowę kredytu z pozwanym działała z rozeznanieniem co do jej charakteru i możliwych konsekwencji, uznania, że pozwany skutecznie wypowiedział powódce umowę kredytu, uznania, że powódka złożyła po upływie terminu zawitego oświadczenie woli o uchyleniu się od skutków prawnych czynności prawnej w postaci zawarcia umowy kredytu pod wpływem błędu z uwagi na zaniżenie przez pozwanego w umowie całkowitego kosztu kredytu.

W konkluzji apelacji powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez stwierdzenie nieważności umowy kredytu zawartej przez powódkę z pozwanym zgodnie z treścią pisma z dnia 3 października 2016 r. tj. jako roszczenie główne i roszczenie ewentualne.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powódki jako niezasadna podlegała oddaleniu.

Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, które sąd drugiej instancji przyjmuje za własne. Na akceptację zasługuje również ocena prawna zebranego materiału dowodowego w kontekście roszczenia zgłoszonego przez powódkę.

Sąd Okręgowy trafnie skonstatował, że powódka nie ma interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytu zawartej z poprzednikiem prawnym pozwanego.

Należy zwrócić uwagę, że interes prawny zachodzi wówczas, gdy sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. Zarówno w orzecznictwie jak i literaturze prezentowane jest stanowisko, że zasada powyższa nie powinna być pojmowana abstrakcyjnie, w celu zawężającej interpretacji tej przesłanki do wytoczenia powództwa o ustalenie, lecz ze względu na konstytucyjnie gwarantowane prawo do sądu zawsze konieczna jest ocena istnienia interesu prawnego do wytoczenia tego powództwa na tle okoliczności faktycznych konkretnych spraw, co z kolei przemawia za przyjęciem, że interes prawny zachodzi zawsze gdy istnieje niepewność stanu prawnego.

Mając powyższe na uwadze należy uznać, że Sąd Okręgowy, uwzględniając okoliczności przedmiotowej sprawy, doszedł do prawidłowego wniosku o braku po stronie powódki interesu prawnego w ustaleniu nieważności umowy.

Analiza uzasadnienia apelacji wskazuje, że powódka w istocie rzeczy zgadza się z przyjętym w orzecznictwie poglądem, że brak jest interesu prawnego w dochodzeniu ustalenia w sytuacji, gdy powodowi przysługuje powództwo o świadczenie, jednakże uważa, że Sąd Okręgowy podszedł do kwestii interesu prawnego w sposób mechaniczny.

Wbrew jednak stanowisku powódki ocena istnienia interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie w kontekście przysługującego stronie dalej idącego roszczenia, odnosi się nie tylko do „prostych przykładów”. Przesłanka istnienia interesu prawnego w dochodzeniu ustalenia istnienia lub nie istnienia stosunku prawnego lub prawa stanowi przesłankę materialnoprawną roszczenia, zatem musi zostać poddana ocenie sądu orzekającego w każdej sprawie, w której determinuje ona roszczenie.

Rozważania powódki zawarte w apelacji a dotyczące interesu prawnego, w ocenie Sądu Apelacyjnego stanowią jedynie polemikę z rozważaniami sądu pierwszej instancji. Powódka wskazuje w apelacji na błędne powoływanie się przez Sąd Okręgowy na orzecznictwo Sądu Najwyższego, które do stanu faktycznego niniejszej sprawy jest nieadekwatne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie ma istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia to, że cytowany przez Sąd Okręgowy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2015 r. zapadły w sprawie IV CSK 362/14 dotyczył ustalenia abuzywności klauzul o przeliczeniach walutowych. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku wyraził stanowisko w kwestii istotnej w przedmiotowej sprawie. Stwierdził bowiem, że „ideą dokonania nowelizacji prawa bankowego ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. było utrzymanie funkcjonujących na rynku kredytów denominowanych według nowych zasad. Do prawa bankowego został wprowadzony m.in. art. 69 ust. 2 pkt 4a, zgodnie z którym umowa kredytu powinna określać w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu. W myśl art. 4 noweli w przypadku kredytów lub pożyczek pieniężnych zaciągniętych przez kredytobiorcę lub pożyczkobiorcę przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (co nastąpiło w dniu 26 sierpnia 2011 r.) ma

zastosowanie art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b prawa bankowego, w stosunku do tych kredytów lub pożyczek pieniężnych, które nie zostały całkowicie spłacone - do tej części kredytu lub pożyczki, która pozostała do spłacenia. W tym zakresie bank dokonuje bezpłatnie stosownej zmiany umowy kredytowej lub umowy pożyczki”.

Mając zatem powyższe na uwadze należy stwierdzić, że słuszne jest stanowisko Sądu Okręgowego, że powódce w zakresie niespłaconej części kredytu przysługuje dalej idące roszczenie o ukształtowanie stosunku prawnego.

Sąd Najwyższy w powyżej cytowanym orzeczeniu podkreślił również, że ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. nowelizującą prawo bankowe **„ustawodawca wprowadził narzędzie prawne pozwalające wyeliminować z obrotu postanowienia umowne zawierające niejasne reguły przeliczania należności kredytowych, zarówno na przyszłość, jak i w odniesieniu do wcześniej zawartych umów w części, która pozostała do spłacenia. W takiej sytuacji po stronie powodowej brak jest interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie”**.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku wskazał ponadto, że rozwiązania wprowadzone nowelą nie obejmują spłaconych należności. Podkreślił jednak, że częściowa spłata kredytu odbyła się według konkretnych zasad. Zdaniem Sądu Najwyższego spłata ta została dokonana przy zastosowaniu określonego sposobu przeliczeń. Nawet, jeżeli był on niejasny według treści postanowień umownych, to z chwilą dokonania spłaty został skonkretyzowany. Oznacza to, że został w ten sposób wyeliminowany stan niepewności uzasadniający interes prawny powódki. Nie może ulegać najmniejszej wątpliwości, że co do spłaconej części kredytu przysługuje Z. A. powództwo o świadczenie, w której to sprawie może zostać w całości zaspokojony jej interes prawny.

Odnosnie do podniesionej w uzasadnieniu apelacji kwestii toczącego się, lecz obecnie zawieszzonego postępowania o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego, podkreślić należy, że Sąd Okręgowy nie wskazał na tę okoliczność jako przemawiająca za brakiem po stronie powódki interesu prawnego w ustaleniu nieważności umowy kredytu. Zatem nie ma podstaw do odnoszenia się do wskazywanej przez pozwanego w toku procesu zależności między tym postępowaniem a przedmiotowym.

Dość tylko wskazać, że interesu prawnego w uzyskaniu wyroku ustalającego istnienie bądź nie stosunku prawnego lub prawa nie uzasadnia zamiar powódki uzyskania dowodu w sprawie o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, tym bardziej, że roszczenie to oparte zostało na twierdzeniu, że nie doszło do skutecznego wypowiedzenia przez pozwanego umowy kredytowej.

Co do zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych w pierwszej kolejności należy odnieść się do twierdzeń powódki błędnego ustalenia przez sąd pierwszej instancji, że zawierając umowę kredytową działała z rozeznaniem co do charakteru umowy kredytu indeksowanego i możliwych konsekwencji jego zawarcia.

Uznanie przez sąd, że działanie strony charakteryzowało się rozeznaniem co do przedmiotu czynności prawnej i jej skutków stanowi ocenę okoliczności faktycznych a nie ustalenie faktyczne. Fakty, które zostały ustalone w toku postępowania są przez sąd oceniane, jeżeli ma to znaczenie dla rozstrzygnięcia, z punktu widzenia „świadomości” strony co dokonywanej czynności prawnej i jej skutków dla strony. Zatem zarzut taki winien zostać sformułowany jako naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 233 § 1 k.p.c. To z kolei powoduje konieczność wykazania, że sąd uchybił w zakresie oceny konkretnych dowodów zasadom logicznego rozumowania oraz doświadczenia życiowego, bądź też nie dokonał oceny przeprowadzonych na te okoliczności dowodów.

Taki zarzut w apelacji nie został podniesiony, mimo, że powódka reprezentowana była przez profesjonalnego pełnomocnika.

Co do kwestii przyjęcia przez Sąd Okręgowy skuteczności wypowiedzenia umowy kredytowej, należy podkreślić, że Sąd nie przywiązywał istotnego znaczenia do kwestii wypowiedzenia umowy z punktu widzenia przedmiotu niniejszego postępowania. Świadczy o tym stwierdzenie sądu, że nawet jeśli okazałoby się, że umowa kredytu z dnia 23 kwietnia

2008 r. została skutecznie wypowiedziana, to powództwo o ustalenie również podlegałoby oddaleniu wobec braku interesu prawnego po stronie powódki.

W zakresie natomiast zarzutu błędnego ustalenia przez Sąd Okręgowy złożenia przez powódkę oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych złożonego przez nią oświadczenia woli, podkreślić należy, że prawidłowe złożenie oświadczenia prowadzi do nieważności czynności prawnej z mocą wsteczną, to jest od chwili jej dokonania (ex tunc). Zniesione zostają wszelkie skutki, jakie wiązały się z czynnością, nie podlega ona ani konwalidacji, ani konwersji.

To z kolei może stanowić podstawę wystąpienia przez uchylającego się na drogę postępowania sądowego np. ten, kto na podstawie nieważnej już umowy spełnił świadczenie, może domagać się jego zwrotu jako nienależnego na podstawie art. 410 k.c., w przypadku konieczności dokonania właściwych wpisów w księdze wieczystej – wystąpienia na drogę postępowania sądowego o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym w trybie art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece.

Powyższe w ocenie Sadu Apelacyjnego również prowadzi do wniosku o braku po stronie powódki interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytowej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania rozstrzygnięto na podstawie art. 102 k.p.c. uznając, że w sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony. Dowody zgromadzone w toku postępowania pierwszoinstancyjnego świadczące o trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej powódki czynią zasadne odstąpienia od obciążania powódki obowiązkiem zwrotu na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego.